

Er verksamhetsförlagd utbildning (VFU) en lösning på problemet eller findes de samme problemer som før?

Morten Nørholm, ph.d.

Adjunkt, Institut for Pædagogik, Danmarks Pædagogiske Universitetsskole,
Aarhus Universitet, Tuborgvej 164, 2400 København NV
morn@dpu.dk; www.dpu.dk/om/morn

Gästforskare, Sektionen för Lärarutbildning, Högskolan Kristianstad

Paper til konferencen

Gränssättning inom och utanför professioner

Svenska nätverket för professionsforskning, d. 17-18/9 i Malmö

Inden for rammen af **Kunskap som gränssättare**

Dette paper er desuden fremlagt på intern konferens om VFU-forskning d. 23. oktober 2009 på Österslövs byakrog arrangeret af Sektionen for Lärarutbildning, Högskolan Kristianstad

Abstract

Uddannelserne til semiprofessionerne indeholder en skoledel og en arbejdspladsdel. I Danmark organiseres uddannelserne i University Colleges, i Sverige inden for rammen af högskola/universitet.

I den danske sygeplejerskeuddannelse stiger omfanget af såkaldt teori (skoledelen) fra 10% (1939) til 55% (1990) (62,25% i 1998) - jf. Petersen (1992/3, især p. 72), Nørholm (1997a, b, c, 1999). Hele uddannelsen ser ud til at indeholde (praktiske) teorier *for* det praktiske arbejde (jf. Durkheim 1975), en socialt og symbolsk nødvendig del af praktikken, men hverken teori i egen ret eller teori som sådan (jf. Nørholm & Brinkkjær 2003, Brinkkjær & Nørholm 2005). Tilsyneladende gælder dette generelt, ligesom selvforståelsen indebærer at teori må omsættes til praktik.

Projektets teoretiske udgangspunkt er Bourdieus feltteori og praktik-sociologi (1977, 1984, 1986, 1992), Durkheims teori om forskellige former for teori/viden (1975), teoriens rolle for praktiske uddannelser (fx Petersen 2001, 1997/8), samt videnskabelige teorier om evalueringer (Nørholm 2008, 2003). Derudover inddrages teorier af Lundgren, Callewaert, Broady og andre. Selvforståelsen er her at teori skal forklare, og at praktikken har sin egen logik og er ikke en ide ført ud i livet.

I dette paper præsenteres de præliminære overvejelser og forberedelser til et projekt om verksamhetsförlagd utbildning (VFU) i svenske uddannelser til semiprofessionerne, og der fremlægges/ diskuteres ganske foreløbigt visse af de resultater det kan forudses bliver et produkt af projektet.

Gennem empiriske undersøgelser søges det besvaret:

- hvordan tænkes VFU materialiseret?

- hvilke tilsvarende tidligere ordninger har fandtes?
- hvordan relaterer VFU sig til tilsvarende tidligere ordninger?
- hvilken social og symbolsk rolle vil VFU spille, herunder i forhold til træningen af de nødvendige kompetencer for det praktiske arbejde?
- er VFU løsningen, eller følger gamle problemer med?

Indledning

På Högskolan Kristiansdats hjemmeside præsenteres Verksamhetsförlagd utbildning (VFU) på denne måde:

"Verksamhetsförlagd utbildning, eller praktik, är ett utmärkt sätt att skapa kontakter mellan studenter och arbetslivet. Det finns många goda exempel där arbetsgivare genom handledning av en student har hittat en ny medarbetare till sin verksamhet. Om inte annat har det tillfört organisationen nytt blod och nya idéer. Den verksamhetsförlagda utbildningen har syftet att sammanföra teori och praktik och är därför en mycket viktig del i utbildningen.

På Högskolan Kristianstad har samtliga utbildningsprogram någon form av verksamhetsförlagd utbildning. Upplägget ser olika ut på olika utbildningar. Nedan presenteras några av utbildningarna."¹

På denne måde signaleres at der i en vis udstrækning er tale om en model som ligner den som allerede er kendt. Ikke alene fra Sverige, men også fra danske forhold - en del af en uddannelse hvor indholdet i uddannelsen veksler mellem at være forlagt til skole/högskola og at være forlagt til arbejdssted (VFU). Spørgsmålet er om der er tale om nytænkning eller om gammel vin på nye flasker, om VFU løser problemer eller om eksisterende problemer blot følger med eller eventuelt forstærkes.

Dette paper udgør en omskrevet udgave af en projektbeskrivelse som blev skrevet som led i forberedelserne til en projektansøgning, og som var var bilagt ansøgningen om ansættelse som post doc. Ganske vist blev en anden ansat, men projektet lever videre.

Udgangspunkt og afgrænsning

Udgangspunktet for dette paper - og dermed for projektformuleringen - tages i formuleringer i det opslag som annoncerede stillingen som post doc.:

"Arbetsinsatserna förväntas ytterst bidra till kunskaper om hur VFU kan bidra till utveckling av handlingskompetens hos studenten."

¹ fra http://www.hkr.se/templates/Page_____4624.aspx - Högskolan Kristianstads hjemmeside - august 2009.

Dvs. at forventningen handler om en gammel klassisk diskussion om omsættelsen af teori til praktik, eller altså her formuleret som hvordan VFU kan bidrage til udviklingen af studentens handlekompetencer. Dermed anvendes ikke formuleringer som kunne risikere at skulle nulstilles i udgangspunktet fordi der ikke er tale om teori, og fordi den studerendes praktiske arbejde næppe kan opfattes som denne ikke-teori ført ud i livet. Spørgsmålet og mistanken er om den anvendte formulering gør andet end at sløre at det stadig er den samme forestilling som hersker.

At spørge "hvordan VFU kan bidrage" kan besvares normativt, fremadrettet, teknologisk, planlæggende. Det kan mao. ses som en væsentlig opgave at formulere et forslag til planlægning af Verksamhetsförslag utbildning på Högskolan Kristianstad. Eller anderledes at opgaven dermed er at formulere en praktisk teori *for* VFU. Men spørgsmålet kan også besvares objektiverende, tilbageskuende, videnskabeligt rekonstruerende med henblik på at belyse under hvilke forudsætninger det giver mening at stille et sådant spørgsmål, og i hvilken udstrækning disse er forudsætninger opfyldt. Dvs. at en anden fortolkning er at der ønskes formuleret en teoretisk teori *om* VFU. Under de givne sociale omstændigheder er det næppe forkert at mene at i det mindste skal der *også* - og måske udelukkende - formuleres en teori *for* VFU. Jf. afdækningerne i min afhandling (Nørholm 2008) af hvordan uddannelsesevalueringer - og dermed evalueringer i det hele taget - ses operere inden for en (logisk positivistisk) New Public Management-ramme og med implikationen af det som kan betegnes en rationel handlingsteori, men som mere præcist udgør en teori om struktur og genese af menneskelige handlinger hvor der bortses fra de symbolske sider, dvs. som er uden en symbolsk økonomi af menneskelige handlinger, herunder tale.

Svaret på hvordan VFU kan bidrage til en udvikling af handlekompetencerne hos en studerende (jf. opslaget), kan dermed formuleres enten som en praktisk teori *for* VFU eller en teoretisk teori *om* VFU, jf. Durkheim (1975²). Går man til Durkheims tekst, så påpeges det at "Imidlertid er en praktisk teori kun så meget værd, som de videnskaber, hvorfra den låner sine fundamentale forestillinger" (1975, p. 71), dvs. at der med udgangspunkt hos Durkheim kræves videnskabelige undersøgelser

² Durkheims artikel "Nature et Méthode de la Pédagogie", dansk "Pædagogikkens væsen og metode" er sammen med tre andre tekster udgivet i bogen *Éducation et sociologie* (1922) og siden bl.a. på dansk (1975) og engelsk (1956). Tilsyneladende findes teksten ikke på svensk.

I artiklen skelner Durkheim mellem *kunst* eller praktisk praktik, praktisk teori respektive *videnskab* eller teoretisk teori. Kategorierne - og især den sociale og symbolske funktion af praktisk teori - er gennemgået og diskuteret i Brinkkjær & Nørholm (2002, 2003, 2005). Praktiske teorier, som ikke er teori i streng forstand, konstrueres som del af en bourdieusk praktik med en social og symbolsk funktion som ser ud til først og fremmest at være at tilbyde et fælles sprog for den pågældende semi-professionelle praktiker. Dette fælles sprog eller ledsagende diskurs fungerer bl.a. ved en eksklusion af den som anvender en illegitim ledsagende diskurs og en inklusion og ensliggørelse af den som anvender en legitim ledsagende diskurs for den pågældende semi-professions praktiker. Jf. diskussionerne i de omtalte artikler.

som fundament under en praktisk teori, for at den praktiske teori skal have nogen værdi³. Et sådant standpunkt ses hos og udgør desuden en del af baggrunden for Ulf P. Lundgrens position (jf. især Lundgren 1979), som ganske vist omhandler uddannelsesevalueringer, men som forekommer utroligt relevant i forbindelse med VFU og dermed i forbindelse med evalueringen af VFU.

Med udgangspunkt hos Durkheim og siden Lundgren ses dermed at tilstedeværelsen af en teoretisk teori *om* uddannelse i praktisk teori og om funktionen heraf (fx uddannelserne til en lang række semiprofessioner⁴) og i denne forbindelse en teori *om* VFU, udgør en betingelse for formuleringen af en teori *for* disse uddannelser og uddannelsernes indhold, dvs. af en praktisk teori *for* VFU. Derfor skal der i projektet anvendes en del resurser på at undersøge i hvilken udstrækning forudsætningerne for formuleringen af en teori *for* VFU er opfyldt med henblik på formuleringen af en teori *om* VFU.

Udgangspunktet for de analyser som nævnes ovenfor, er bl.a. Bourdieus praktiksociologi⁵ og teori om sociale felter samt Durkheims teori om forskellige former for teori/viden (jf. Durkheim 1975/1922). Desuden inddrages teorier/arbejder af Ulf P. Lundgren, Staf Callewaert, Donald Broady, Karin Anna Petersen og andre. Her ses et udgangspunkt som er det diametralt modsatte af en rationel handlingsteori, en teori om struktur og genese af menneskelige handlinger uden symbolsk økonomi af disse menneskelige handlinger, herunder tale, nemlig at teori er til for at forklare, og at praktikken har sit eget rationale og logik, og ikke er en ide ført ud i livet. Desuden er undersøgelserne kendetegnet ved stor grad af teoretisk-filosofiske reflekterede empiriske undersøgelser med objektkonstruktionen som en allestedsnærværende del af arbejdet (jf. Bourdieu, Chamboredon, Passeron 1991).

Semi-professionsuddannelserne og teori/praktik

Det forekommer helt uomgængeligt at den som ansættes i en stilling som semiprofessionel erhvervsudøver, skal have gennemført en uddannelse for at kunne dette. Dette gælder i denne forbindelse fx uddannelserne til samtlige positioner inden for et medicinsk felt, fra dominante (læge, tandlæge) til dominerede (fra sygeplejerske til social- og sundhedsassistent og -hjælper), ligesom det gælder for en lang række andre pædagogiske semiprofessioner. Dette projektoplæg kan ikke tages som et argument for at afskaffe uddannelserne. Det skal derimod ses som et argument for at forsøge at forstå uddannelserne og deres betydning for et praktisk arbejde.

³ At der hermed bortses fra symbolske medbetydninger som kunne objektiveres, dvs. at der hermed bortses fra at en sådan vurdering er normativ, udgør et forhold der ligeledes bortses fra i denne tekst. Indtil videre i det mindste.

⁴ Betegnelsen semi-profession stammer fra Lortie (1977).

⁵ Jf. fx Bourdieu (1971, 1990), Og fx Callewaert (1998), Broady (1991, især pp. 165-303).

Over tid har et bestemt indhold i og en bestemt udformning af uddannelserne til semiprofessionerne manifesteret sig. I Nørholm (1997a, 1997b, 1997c) og i Brinkkjær & Nørholm (2002, 2003, 2005) såvel som hos Petersen (2001, 1995, 1992/3) argumenteres for at de lærebøger som anvendes, samt den måde en verksamhedsförlagd utbildning i øvrigt er planlagt, for langt størstedelen bygger på praktiske teorier *for* arbejdet. Selvfølgelig indebærer bl.a. at teori må omsættes til praktik, hvilket i næste omgang implicerer at dels er det det der sker, dels overhovedet at dette kan lade sig gøre. Dvs. at det i øjeblikket ser ud som om størstedelen af uddannelserne overvejende eller udelukkende præsenterer praktisk teori såvel i de dele som er forlagt til universitet/högskola (skoledelen) som arbejdspladsdelen af uddannelsen. Desuden er forankringen i en teoretisk teori er svag eller direkte fraværende. Dette giver ophav til endnu en systematisk undren: Inden for rammerne af en pædagogisk-sociologisk forklaring, hvorfor er dette tilfældet? Hvis den praktiske teori som præsenteres i uddannelserne til semiprofessionerne ikke baserer sig på en teori herom i streng forstand, en videnskab om semiprofessionerne, hvad er da en social og symbolsk funktion (en egentlig pædagogisk funktion) af praktisk teori i uddannelserne til semiprofessionerne?

Nogenlunde tilsvarende diskussioner af hvad en forskningstilknytning af uddannelsen skal indebære, føres desuden inden for en del uddannelser på svenske uddannelsessteder, og der er gennemført en række studier af området. Kun et fåtal af disse studier har dog Bourdieus teorier som afsæt (fx inden for rammen af OMOM-projektet ved pædagogik på Uppsala universitet).

Den måde uddannelserne ser ud på og er opbygget (uddannelsernes struktur) som manifesterer sig over tid (uddannelsernes genese), er ikke universel. Uddannelserne er en social konstruktion med en social historie; det er blot én position ud af principielt uendeligt mange. Dvs. at principielt kunne uddannelsernes struktur have manifesteret sig anderledes. Imidlertid manifesterede strukturen sig *de facto* ikke anderledes. Den (kontingente) position som har manifesteret sig, er mao. ikke en hvilken som helst position. Det er den normale position, en dominant position, *doxa* som indebærer og afspejler naturaliseringen af en principielt vilkårlig position. En sådan position er dog gennemsat pr. kup frem for pr. videnskabelig rekonstruktion, dvs. *som om* den var universel og på bekostning af alle andre, og den følges af et samtidigt kollektivt hukommelsestab vedr. genese og struktur af den normale position som den anden side heraf og som en betingelse for en naturalisering som i næste omgang styrker positionen.

Det som i uddannelserne til semiprofessionerne betegnes teori (og det som dermed i en bourdieusk felt-forståelse *er* teori, men som altså er *en bestemt form for teori*), udgøres for størstedelen af praktiske teorier, (symbolsk) nødvendige for en erhvervsudøver (for argumenter jf. Petersen især 2001, 1995 og 1992/3). Inden for den teoretiske ramme som er valgt for projektet, kan disse praktiske teorier næppe ses som *grund for* de praktiske

handlinger og for at komme i stand som de gør. De praktiske teorier *for* arbejdet tilbyder heller ikke en mulighed for systematisk at reflektere over egen praktik på en måde som går ud over de pågældende teories selvforståelse (jf. diskussionerne af normal evalueringsforskning i Nørholm 2008). Eftersom man således ikke kan finde grunden for de praktiske handlinger, for struktur og genese af disse praktiske handlinger, i disse praktiske teorier *for* praktikken, er man for at forstå og forklare praktikkens genese og struktur og mulighedsbetingelserne herfor nødt til at overskride de erkendelsesmæssige (epistemologiske) rammer som sættes af de praktiske teorier. Man må bryde med selvforståelsen for at få en forklaring som overskrider selvforståelsen (jf. fx Bourdieu & Passeron 1992).

I forhold til et projekt som præliminært forsøger at udvikle teorier *om* VFU som en del af baggrunden for udviklingen af teorier *for* VFU, er det derfor interessant at belyse en normal position, *doxa*. Imidlertid og for at overskride og tilføje noget nyt må denne belysning vel at mærke ske ud fra en anden position, en heterodoks position. Dvs. at for at tilføre noget nyt og dermed udgøre et reelt alternativ til det eksisterende, må VFU mao. udvikles, så studenterne får mulighed for at empirisk udforske og teoretisk-filosofisk reflektere over egen praktik og dermed over en normal, naturaliseret, doksisk position. I det mindste hvis hensigten er forstå den position som indtages, og dette må ske ikke alene ud fra den dominante position, men også gennem anlæggelsen af et heterodokst perspektiv. Sagt anderledes: skal de studerende have mulighed for at forstå og forklare mulighedsbetingelserne for en normal position, kræver det at den dominante, doksiske position overskrides.

Ud over formuleringen af forslag til planlægningen af VFU med henblik på muligheden for systematisk, empirisk funderet, teoretisk-filosofisk refleksion over egen praktik (forlag til den teori *for* dele af VFU), omfatter projektet så at sige i samme omgang formuleringen af en præliminær teori *om* VFU (en teoretisk teori), en teori *om* hvordan denne ene position er naturaliseret (positionens genese), og om den sociale og symbolske funktion af positionen (positionens struktur). Projektet må derfor nødvendigvis inkludere bestræbelserne på at formulere af en teori (en teoretisk teori) *om* VFU. Dvs. en teori *om* hvordan er denne ene position blevet naturaliseret (hvordan er positionens genese), og hvordan er denne positions sociale og symbolske funktion, hvordan virker den (hvordan er positionens struktur)? VFU er allerede en etableret praksis; under denne såvel som andre betegnelser findes allerede uddannelser som veksler mellem skoleophold og ophold på arbejdsplads. En teori *om* fænomenet VFU må derfor formuleres på baggrund af empiriske studier af hvad der forstås ved VFU, eventuelt med andre betegnelser, dvs. af hvad der hidtil har fandtes, og hvad der findes nu. Desuden må teorien formuleres på baggrund af en konstruktion af de implicite respektive eksplicite forudsætninger for VFU: Hvad impliceres med forestillingen om VFU i den form den findes, og i hvilke sociale sammenhænge ses sådanne beskrivelser?

Diskussion og afrunding

Opgaven i projektet bliver med andre ord at formulere en teori *om* VFU og *om* den sociale og symbolske funktion af VFU som den ser ud nu.

Formuleringen af en sådan empirisk og/eller teoretisk belagt teori *om* VFU anses som en betingelse for efterfølgende meningsfuldt at formulere et forslag til planer *for* VFU, forslag til en teori *for* VFU. . Og dette ser ud til at gælde hvad enten der er tale om rammerne om VFU eller om indholdet i de forskellige dele af VFU.

Herunder skitseres hvad der kunne tages udgangspunkt i:

- *egne* empiriske undersøgelser med en tilhørende konstruktion af VFU, med udgangspunkt teoretisk/metodisk i Nørholm (2008): hvad findes under denne betegnelse, hvad findes som ligner, men betegnes noget andet, hvilke internationale sammenligninger er relevante? osv.
- *andres* empiriske undersøgelser (Koudahl (2004), Larsen (1993, 1999), Karin Anna Petersen (2001a, 2001b) osv., og i her er det i særdeleshed vigtigt at forholde sig til svenske forhold)
- *egne* teoretiseringer over disse forhold, og over den sociale funktion af forskellige forståelser heraf (jf. afhandlingen (Nørholm 2008a) og en række andre artikler (Nørholm 1997c, 1999, 2000a, 2000b, 2001, 2003a, 2003b, 2005, 2008b, 2008c).
- *andres* teorier om hvordan praktiske kompetencer oplæres, om forholdet mellem skole og praktisk mestring, osv. Udgangspunktet tages hos Durkheim og Lundgren, i Bourdieus praktiksociologi osv., men med perspektiver til fx Schön, Dreyfus, Benner, evt. Luhmann og andre som eksplicit eller implicit forholder sig til genese og struktur af menneskelige handlinger

I forhold til at evaluere gennemført VFU er det væsentligt at de studerende forberedes til at foretage teoretisk-filosofiske refleksioner over egen eller andres praksis. Bestræbelsen må være at fastholde at kompetencen på universitet og/eller högskola er at opøve et praktisk mesterskab i at foretage teoretisk-filosofiske refleksioner over empiriske undersøgelser, mens de arbejdspladser hvortil VFU er forlagt, har som kompetence at opøve et konkret praktisk mesterskab i det pågældende erhverv. Som det ses en lang række steder, er der snarere end noget andet tale om at indholdet i den del af undervisningen som er forlagt til skole/högskola, såvel som den del af undervisningen som er forlagt til arbejdsplads, består af praktiske teorier (jf. især diskussionen af funktionen af praktiske teorier i Brinkkjær & Nørholm 2002, 2003, 2005). På denne måde kan ikke alene den studerendes indlæring styrkes. Der opnås også en styrkelse af universitetets/högskolans särart (jf. diskussionerne i Lundin 2008). Desuden kan skoledelen af VFU tilbydes studenter ved uddannelserne til mange pædagogiske/omsorgs-semiprofessioner sammen i stedet for hver for sig, hvorved teoretiske refleksioner over ensartede sociale og symbolske funktioner (de egentligt

pædagogiske funktioner) af det pågældende arbejde kan analyseres og diskuteres i et brud med de grænser mellem erhvervsgrupper og postulerede specialer som mere end noget andet ser ud til at afspejle fagforeningskampe frem for at styrke en erkendelsesproduktion, dvs. hvor en inddeling fungerer som ideologi for en grænsesætning mellem erhverv/semiprofessioner og dermed risikerer at stå i vejen for en erkendelsesproduktion.

Afslutning

Afslutningsvis skal der vendes tilbage til projektskitsens indledende spørgsmål, hentet fra den oprindelige tekst med opslaget af stillingen som post doc.:

"Arbetsinsatserna förväntas ytterst bidra till kunskaper om hur VFU kan bidra till utveckling av handlingskompetens hos studenten."

Opsamlende har dette projekt et flerdobbelt sigte:

- ud fra forskellige empiriske og/eller teoretiske studier at formulere en teori om VFU, herunder om mulighedsbetingelserne for VFU og herunder om den sociale og symbolske funktion af VFU
- i forlængelse af heraf at formulere en indholdsbeskrivelse af de dele af undervisningen i VFU som gennem en empirisk funderet, teoretisk refleksion over studentens eget erhverv betinger en praktisk teori for evalueringen af de praktiske dele af en VFU.

Dvs. at der allerede så forholdsvis tidligt kan antydes et forslag til VFU-undervisningsforløb som må indeholde

- i arbejdspladsdelen superviseret praktik, hvor studenten deltager på lige fod med andre ansatte og under kyndig vejledning af en erfaren praktiker
- i skoledelen undervisning i relevante teorier som kan danne baggrund for studentens egne teoretiske refleksioner over mulighedsbetingelserne for den pågældende eller tilsvarende praktik, foretaget med udgangspunkt i egen indhentet empiri

Dette paper har overskriften "Er verksamhetsförlagd utbildning (VFU) en lösning på problemet eller findes de samme problem som för?". Spørgsmålet uddybes ikke her, men projektets sigte er at udforske i hvilken udstrækning anvendelsen af VFU kan bidrage til en forbedring af sammenhængen mellem det som benævnes 'teori' i den del af uddannelserne som er forlagt til undervisningssted, og den del af uddannelserne som er forlagt til arbejdssted (VFU). Eller om selve forudsætningerne - som antydet - er fejlagtige, at der mao. ikke findes

empirisk funderet, teoretisk-filosofisk reflekteret belæg for at antage at hverken det som benævnes teori (dvs. praktisk teori), eller teori i streng forstand kan antages at oplyse praktikken, fordi teori og praktik helt enkelt har forskellige rationaler, og fordi praktisk teori som ledsagende diskurs må konstrueres som en del af praktikken. Dvs. at forestillingen om muligheden af at foretage en omsætning af teori til praktik mere end noget andet fungerer som en ideologi og har den sociale og symbolske funktion at legitimere og udføre en sortering til de pågældende erhvervsgrupper i forhold til allerede eksisterende sociale forskelle, således at disse forskelle cementeres og uddybes frem for det modsatte. Jf. diskussionerne i min afhandling (Nørholm 2008) vedr. anvendelsen af evalueringer.

Hvis VFU er svaret, må man spørge hvad der egentlig er spørgsmålet. Og hvis spørgsmålet er hvordan man fremmer en sammenhæng mellem teori og praktik, eventuelt en styrkelse af omsætningen af teori til praktik (hvilket forekommer at være *doxa*, dvs. at ligge under som en aldrig-ekspliciteret, naturaliseret forståelse), kan man med afsæt i det valgte teoretiske udgangspunkt og med afsæt i forskellige empiriske undersøgelser med samme afsæt argumentere for at for det første er spørgsmålet forkert stillet fordi det forudsætter forhold som ikke kan forudsættes umiddelbart. Og for det andet er svaret dermed ikke VFU i en form som ligger i forlængelse af *doxa*, fordi problemerne følger med i og med naturaliseringen af en teori om struktur og genese af menneskelige handlinger som ikke inkluderer en symbolsk økonomi af disse handlinger. Hvis man efter en konstatering af at det ikke er de praktiske handlinger som opøves i den nuværende uddannelse, spørger sig hvad i alverden der så opøves, og hvordan de studerende så kan udføre deres jobs nogenlunde fornuftigt, er svaret nok at dels foretager de færdiguddannede deres praktiske handlinger pr. habitus grundlagt længe inden studiernes begyndelse (jf. Bourdieu & Passeron 1992), dels er det som opøves, nok især anvendelsen af en ledsagende diskurs, en praktisk teori *for* arbejdet, og denne opøvelsen sker såvel i de dele af uddannelsen som er forlagt til skole/högskola, som i de dele som er forlagt til arbejdspladsen (VFU).

Referencer

- Bourdieu (1990): "Animadversiones in Mertonem". In: Clark, J., C. Modgil, S. Modgil (eds.): *Consensus and Controversy*. Falmer Press, London, N.Y., Philadelphia, pp. 297-301.
- Bourdieu, P. (1986): "The (three) Forms of Capital". In: Richardson, J.G. (ed.): *Handbook of Theory and Research in the Sociology of Education*. Greenwood Press, New York & London, pp. 241-258.
- Bourdieu, P. (1984): *Distinction*. Routledge and Kegan Paul, London.
- Bourdieu, P. (1977): *Outline of a theory of practice*. Cambridge Studies in Social Anthropology, Cambridge University Press, Cambridge.
- Bourdieu, P. (1971): "Genèse et structure du champ religieux". In: *Revue française de sociologie*, juli-september, vol. XII, nr. 3, pp. 295-334.

- Bourdieu, P., J-C. Chamboredon, J-C. Passeron (1991): "Part One - The break", "Part Two - Constructing the object". In: *The Craft of Sociology. Epistemological Preliminaries*. Walter de Gruyter, Berlin, pp. 13-31, 33-55.
- Bourdieu, P. & J-C. Passeron (1992): *Reproduction in Education, Society and Culture*. 2nd. edition, Sage Publications, London. Fransk original 1970.
- Brinkkjær, U. & M. Nørholm (2005). "What is the Relation between Human Practical Action and an Accompanying Discourse? Discussing the Status of Practical Theory". *Social Work and Society*, Vol. 3 (2005) (nr. 1) - <http://www.socwork.net/2005/1/articles/476/NorholmBrinkjaer2005.pdf>.
- Brinkkjær, U. & M. Nørholm (2003): "What is the status of practical theory? - discussing the relation between human practical action and an accompanying discourse". In: Callewaert, S., S. Lindblad, K.A. Petersen, J. Steensen, A. Åberg (eds.): *The network society and the demand of educational changes*. Uppsala Report on education no. 40, October 2003, Department of Education, Uppsala University.
- Brinkkjær, U. & M. Nørholm (2002): "Praktisk teori på ethjulet cykel". *Dansk pædagogisk Tidsskrift* nr. 2, pp. 82-91.
- Brinkkjær, U. & M. Nørholm (2000a): "Hvorfor er det så svært at omsætte teori til praktik?" med Brinkkjær, U. In: Olesen, S.G. (ed.) *Pædagogiske praktikker*, Viborg: Forlaget PUC (2000).
- Brinkkjær, U. & M. Nørholm (2000b): "Om fornuften i skolegørelsens ufornuft" med Brinkkjær, U. In: Olesen, S.G. (ed.) *Pædagogiske praktikker*, Viborg: Forlaget PUC (2000).
- Broadly, D. (1991): Kapitel III "Nyckelberggreppen". In: *Sociologi och epistemologi. Om Bourdieus författarskap och den historiska epistemologin*. Andra korrigerade upplagan. HLS Förlag, Skeptronserien. Stockholm, pp. 165-303.
- Callewaert, S. (1998): "Det religiøse felts genese og struktur, ifølge Pierre Bourdieu". In: *Bourdieu-studier II*. Institut for filosofi, pædagogik og retorik, Københavns Universitet.
- Durkheim, É. (1975): "Pædagogikkens væsen og metode" In: *Opdragelse, uddannelse og sociologi*. 11x18/samfund, Carit Andersens Forlag, pp. 60-80.
- Koudahl, P. (2004): *Den gode erhvervsuddannelse: uddannelsesstankning og eleverne*. Ph.d.-afhandling, Forskerskolen i Livslang Læring, Roskilde Universitetscenter.
- Larsen, K. (1999): *Praktikuddannelsens kendte og miskendte sider*. Ph.d. afhandling, Det humanistiske Fakultet, Københavns Universitet.
- Larsen, K. (1993): *Teori og praksis i sygeplejerskeuddannelsen*. Kandidatspeciale, Institut for Pædagogik, Københavns Universitet. DSH's Skrift-serie nr. 16, 1994, Århus
- Lortie, D. (1977): *Schoolteacher*. The University of Chicago Press, Chicago.
- Lundgren, U.P. (1979): "Educational Evaluation. A Basis for, or a Legitimation of, Educational Policy". *Scandinavian Journal of Educational Research*, 23, pp. 31-45.
- Lundin, A. (2008): *Folkebildningsforskning som fält - från framväxt till konsolidering*. Doktorsavhandling. Linköping Studies in Behavioural Science No. 130, Linköpings Universitet, Institutionen för beteendevetenskap och lärande.
- Nørholm, M. (2008a): *Om den sociale og symbolske funktion af uddannelsesevalueringer*. Ph.d.-afhandling, Forlaget HEXIS.

- Nørholm, M. (2008b): "Om evalueringsforskningens relative autonomi: dansk normal evalueringsforskning som et ikke-autonomt (sub)felt i magtens felt". Nørholm, M. K. Jensen, N.R. Jensen (red.) *Studier af pædagogisk praksis*. Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag, s. 131-160.
- Nørholm, M. (2008c): "Om uddannelsesevalueringers sociale og symbolske funktion" In: Petersen, K. A. *At sætte spor på en vandring fra Aquinas til Bourdieu*. København: Forlaget Hexis, s.339-359.
- Nørholm, M. (2005): "Danske producenter af det som kalder sig og anerkendes for at være evalueringsforskning: Felt eller subfelt? Relativ autonomi eller ikke?" *Kulturstudier i Sverige* (2005). Linköping: Linköping University Electronic Press. Linköping Electronic Conference Proceedings, s. 743-758.
- Nørholm, M. (2003a): "Ansætser til en diskussion af køn, omsorgsudøvelse og investeringen af en uinteresseret god vilje". *Nyhedsbrev for HEXIS - Forum for Samfundsvidenskabelig Forskning* (nr. 15).
- Nørholm, M. (2003b): "Omsorgen, kønnet og konstruktionen: ansætser til en diskussion af køn og omsorgsudøvelse ud fra en pædagogisk sociologisk synsvinkel" Bryderup, I. (ed.) *Pædagogisk sociologi*. København: Danmarks Pædagogiske Universitet (2003), s. 263-280.
- Nørholm, M. (2001): "Uddannelsesevalueringer og social reproduktion: præliminære overvejelser over konstruktionen af et forskningsobjekt". In: Petersen, K.A. (ed.) *Praktikker i erhverv og uddannelse*. (2001). København: Akademisk Forlag.
- Nørholm, M. (1999): "Ro og ordnede forhold i sygeplejerskeuddannelsen?" Del I og II. *KLINISK SYGEPLEJE*, nr. 3, pp. 205-209, og nr. 4, pp. 246-251, Munksgaard, København.
- Nørholm, M. (1997a): "Studier i (klinisk) praksis". *Uddannelsesnyt*, nr. 2, juni, Faglig Sammenslutning af Undervisende Sygeplejersker (FS8), Århus, pp. 12-24.
- Nørholm, M. (1997b): "EurBiol - hjælpemiddel eller undertrykkelsesredskab?" *Nordisk Pedagogik*, nr. 2, Scandinavian University Press, Stavanger, pp. 124-130.
- Nørholm, M. (1997c): "Resume, analyse og kritik af Evaluering af Sygeplejerskeuddannelsen" Del I og II. *KLINISK SYGEPLEJE* nr. 1, pp. 34-44 og nr. 2, pp. 84 - 92. Munksgaards Forlag.
- Petersen, K.A. (2001a): "Om teoriens rolle i professionspraktikker og uddannelser hertil". In: *Praktikker i erhverv og uddannelse*. Akademisk Forlag, København, pp. 148-187.
- Petersen, K.A. (2001b): "Kvalificering av sjuksköterskeutbildningen". *FASID*, nr., december 2001. *FASID*, Forum for akademiske sygeplejersker i Danmark, København, pp. 123-129.
- Petersen, K.A. (1997/8): *Sygeplejevidenskab - myte eller virkelighed?* Det Sundhedsvidenskabelige Fakultet, Aarhus Universitet, i samarbejde med Danmarks Sygeplejerskehøjskole ved Aarhus Universitet.
- Petersen, K.A. (1995b): "Ligheder og forskelle i nyere teorier om praktikernes erkendelsesgrundlag". In: Petersen, K.A. (ed.): *Praktikteori i sundhedsvidenskab*. Akademisk Forlag, København, pp. 81-100.
- Petersen, K.A. (1992/3): *Den praktiske erkendelse*. Magisterkonferensspeciale. Institut for pædagogik. Københavns Universitet.